

позоришта. Тиме ова књига улази у ред оних публикација без којих не можемо говорити о историји српског театра и очувању српске културне баштине.

Мр Милена Ж. КУЛИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
milena.kulic1@gmail.com

ИСТО ТО САМО ЧЕТРДЕСЕТ ГОДИНА КАСНИЈЕ

Милорад Лојовић, *Стилска обиљежја епских народних њјесама Теџана Подружовића*, Књижевна заједница „Јован Дучић” – Српско културно и просвјетно друштво „Просвјета”, Требиње – Гацко 2019

Наша културна и научна јавност нема често прилику да сведочи о објављивању књига које су саме по себи куриозитет, каква је студија Милорада Лојовића. Магистарски рад одбраћен маја 1982. године на Свеучилишту у Загребу у форми књиге бива публикован скоро четрдесет година касније, у аутентичном облику, у којем су га читали ментор Твртко Чубелић и чланови комисије Крунослав Прањић и Иво Франгеш. За нас, читаоце XXI века, сам састав комисије указује на један (изнова) необичан метод проучавања књижевности – лингвостилистички. Почетком седамдесетих година прошлог века проучавање српске народне епике померено је са традиционалних ка интерпретативним приступима. У *Зборнику радова њосвећених усјомени Салке Назечића* из 1972. објављена је Недићева интерпретација песме „Човјек-паша и Михат чобанин” Тодора Ивкова Пипера. Током исте и наредних деценија, појавио се низ интерпретација антологијских јуначких песама. Аутори поменутих текстова су еминентни проучаваоци књижевности попут Светозара Кољевића, Јована Деретића и Петра Милосављевића, али и један књижевник – Миодраг Павловић. На њиховој стази нашао се, 1981/2, мр Милорад Лојовић.

Садржај ове књиге уоквирен је предговором аутора, рецензијама Милоша Шуковића и Ранка Поповића, те поговором Коче Говедарице. У првом поглављу („Уводни дио”) укратко се излажу интенције кандидата, као и методе (и границе) истраживања, а затим и редослед излагања у самом раду. Друго поглавље посвећено је кратком прегледу развоја стила и стилистике. За аутора су посебно инспиративни били приручници *Језик и књижевно дјело* Зденка Лешића, *Стилска Пјера Гироа*,

Језичко уметничко дело Волфганга Кајзера, *Стилистичке студије* Ива Франгеша и *Језик и књижевно дјело* Крунослава Прањића. Треће поглавље, „Епска народна пјесма и њен стил”, бави се основним теоријским одређењима епске народне песме, која се уводи у дијалог са модерном стилистиком, док наредно поглавље, „Вуков пјевач Тешан Подруговић”, даје информације о животу и делу најбољег Вуковог казивача, који је био у стању и најгору песму да препева у уметничко дело највише вредности, као и преглед дотадашњих истраживања о њему, која су, према ауторовим тврдњама, бар када је Тешанов стил у питању, била *формалистичка*. Стога он тежи да у Тешановим антологијским песмама уочи и вреднује „оне језичке елементе који имају стилску, експресивну или импресивну вриједност”. У другом делу рада, који чини пет поглавља, аутор анализира осам песама Тешана Подруговића, врши њихово стилистичко-критичко тумачење, те на крају, из целокупног опуса овог Вуковог певача, изводи суд о особеностима његовог стила. Вук је од Тешана записао двадесет и две песме од сто, колико се претпоставља да их је Тешан знао, а свака је била уметнички вредна, упркос разликама у темама које описују и циклусима којима припадају.

Првих тридесетак страна саме „сржи” дела посвећено је фоностилистичкој анализи одабраних Тешанових песама. Реч је о двама потпоглављима: „Глас као стилско средство у пјесми ’Цар Лазар и царица Милица’” и „Ритамске и хуморне стилизације у пјесми ’Хајка Атлагића и Јован бећар’”. У првом есеју аутор покушава да одговори на питање о каузалности слоја звучања и значења поменуте епске песме косовског циклуса. Он закључује да се ова два нивоа међусобно преплићу и допуњују, истоветно као и у нашој народној лирици. Звуковни слој доводи до повећане експресивности песничког језика која помаже потпунијем доживљају поетске визије „пропасти царства српскога”. Такође се истиче како је, што се слоја звучања и значења тиче, Тешан Подруговић, иако теоријски непоткован, на непогрешив начин осећао „да се умјетничка љепота рађа из склада звуковог, визуелног и емотивног”. „Хајка Атлагића и Јован бећар”, романса коју Вук сврстава у трећу књигу *Српских народних пјесама*, песма је толике лепоте да ју је Караџић (иако неуверен у њену моралност) послао Јакобу Гриму. Са (фоно)стилистичког становишта, М. Лојовић у њој увиђа Хајкин лик као отелотворење Тешановог чудесног песничког ткања, у којем се стапају слика, звук и емоција. С друге стране, аутор Хајку поистовећује са епским казивачем, у њеним „репликама” види таласања Тешанових сопствених емоција: младом хајдуку поезија је супституција за (еротски) доживљјав стварности.

Иако је Тешан „певао” о многобројним јунацима, од Старине Новака до Баја Пивљанина, посебно место у његовом опусу заузима лик Марка Краљевића. Лојовић у својој тези/књизи анализира четири песме из циклуса о Марку Краљевићу са аспеката морфо- и синтактостилистике.

Шесто поглавље рада посвећено је морфостилистичким проучавањима две Тешанове песме о Марку Краљевићу са породичном тематиком. Аутор у потпоглављима „Стилогеност морфема у пјесми ’Марко Краљевић познаје очину сабљу’” и „Морфостилеми у функцији хуморних стилизација у Тешановој пјесми ’Женидба Марка Краљевића’” долази до битних закључака о функцијама неких морфостилема у овом делу Тешановог опуса, уносећи притом нијансу (аргументованог) критичког односа према ставовима ауторитативних проучавалаца усмене књижевности. Своју идеју водиљу, да народна књижевност није продукт колектива већ талентованог појединца који му припада, Лојовић врло успешно показује и у овом поглављу, посебно када је у питању Тешанова песничка индивидуалност у употреби сталних епитета. За посвећеног читаоца значајан је сваки „сигнал” песме, па и то да Марко не пије рујно, већ *мрко* вино.

Наредно поглавље посвећено је синтактостилистичкој анализи песама „Марко Краљевић и Муса Кесеџија” и „Марко Краљевић и Љутица Богдан”. Свестан ограничења сопственог методолошког приступа, аутор ипак долази до интересантних закључака, посебно при анализи синтаксичког слоја приказаних контрастних ситуација, које доприносе успостављању драмске структуре, али и напетости радње интерпретираних епских песама.

Целину у којој се аутор бави дескриптивном стилистиком заокружује поглавље о семантостилистици. У есеју „Хајдучија као слободарство и проклетство у Тешановој пјесми ’Новак и Радивоје продају Грујицу’” указује се на однос Вуковог певача према феномену хајдучије, као и утицаја његове жудње за слободом на његову песничку имагинацију. Кроз призму таквих односа, Лојовић Тешанову стилску особеност проналази у сликању живота као вишеслојног и вишесмисленог, непрестано на ивици између Ероса и Танатоса. С друге стране, анализира однос епског песника према изворима („Симболика свјетлости и таме у Тешановој пјесми ’Наход Симеун’”), пре свега анонимном певачу у *Жицију Павла Кесаријског* (а преко њега посредно и Софокловом *Цару Едију*). Тешан на стваралачки начин интерпретира ове изворе, те се уместо религиозног наравоученија и светачких визија, којима хајдук-песник није био склон, као завршна песничка слика у његовој варијанти „Находа” јавља јунак са Јеванђељем у рукама, кога обасјава светлост некакве „заумне правде”.

Закључни део рада представљен је у синтетичко-критичком кључу, након изношења основних стилистичких особина Подруговићевог опуса – од успостављања еуфоније, преко коришћења лексичког богатства свог завичаја до начина којима се експресивност језика исказује на нивоу реченице. Аутор, на основу лингвостилистичке интерпретације осам антологијских Тешанових песама, закључује да је управо стил *differentia specifica* Подруговића у односу на друге Вукове певаче. Главна

обележја његовог певачког стила су, како је и касније примећено, јасност, прегледност излагања и хумор (Јован Деретић, *Српска народна епика*, „Филип Вишњић”, Београд 2000, 309), иако је неретко усмерен на описе унутрашњих немира својих јунака.

Милорад Лојовић се у предговору нада да ће ова књига подстаћи неког од млађих истраживача српске народне епике да се заинтересује за опус Тешана Подруговића. Сигурно је да ово изузетно вредно дело (оцењено највишом оценом у „неко друго време”) савременом читаоцу може да понуди оригинално, темељно и минуциозно читање поезије највољенијег и најцењенијег Вуковог певача, као и елементарни појмовно-теоријски апарат за будућа истраживања његове песничке индивидуалности. Такође, ова књига може бити и поуздан водич за писање научног рада, а њена актуелност се потврђује и након четрдесет година од настанка њеног основног текста.

Владимир Д. ПАПИЋ

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за компаративну књижевност

Основне студије

vladapapic98@gmail.com